

УДК 811.112'374

МІСЦЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У СТРУКТУРІ МОВНИХ ВАРІАНТІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Лідія ОЛІЙНИК (Київ, Україна)

e-mail: lidiaol1976@ukr.net

ОЛІЙНИК Лідія. МІСЦЕ МОЛОДІЖНОГО СЛЕНГУ У СТРУКТУРІ МОВНИХ ВАРІАНТІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

У статті аналізується питання класифікації варіантів німецької мови. Розглядаються різні класифікації мовних різновидів з метою з'ясування місця молодіжного сленгу серед них. Сленг молоді вважася германістами однією з «спеціальних мов». Молодіжний сленг можна розглядати як транзиторийний соціолект, він не може вважатись єдиним засобом комунікації мовців, а лише додатковим засобом спілкування. Своєрідна специфіка цього явища проявляється переважно в його лексико-фразеологічній підсистемі, а характерною ознакою сленгу є його неоднорідність.

Ключові слова: соціолект, молодіжний сленг, класифікація, мовний варіант, критерій.

OLIJNYK Lidia. PLACE OF THE YOUNG PEOPLE'S SLANG AMONG THE GERMAN LANGUAGE VARIETIES

The social stratification of society finds its reflection in the internal differentiation of the language. However, it is known that there is not only position of scientists in the German linguistics as to classification of the variants of modern German. General position of relatively qualifying signs that would be basis of distribution of the language variants on different groups of the offered classifications is also absent, and the situation with classification of the German sociolects, one of varieties of the misthe slang of youth, appears also problematic. The common opinion of scientists is absent and as to existence of the German slang, one group of researchers consider such expressions as scornful forms of spoken language, the other one – as the phenomenon of jargon and the special language. The common position of linguists consists in unambiguous marking down of this language phenomenon as the sociolects of German language, and also in considering to belong it to the the group of the special "languages".

Consequently, the German slang of youth is the transitionalary (H. Löffler) sociolect, that belongs to the group of the special "languages", characterized by its originality which is limited mainly to its vocabulary, since the grammatical and phonetic specificity reveals much less differences from the standard language. Slang of youth is never used as the only means of communicating, but is considered a secondary substandard, which young people use in addition to the national language. Slang of young people should not be perceived as a homogeneous phenomenon, the heterogeneity is a characteristic feature of this linguistic phenomenon, which can be conditioned by the geographical location of the speakers, gender and age differentiation, belonging to different subcultures.

Key words: sociolect, slang of youth, classification, dialect, criterion.

Загальновідомо, що національна мова складається з багатьох підсистем (територіальних, соціальних), які пов'язані між собою лексичним складом, граматичними та фонетичними правилами. Паралельно з територіальними діалектами, в мові існують соціолекти, які є відгалуженням загальнонаціональної мови за своєю суттю, а їхнє існування зумовлене соціально-професійною диференціацією суспільства. Проблема соціальної диференціації мови є однією з найважливіших проблем соціолінгвістики, що має давню традицію дослідження у світовій лінгвістиці. Вона бере свій початок від відомої тези І. А. Бодуена де Куртене про «горизонтальне» (територіальне) та «вертикальне» (власне соціальне) членування мови [4, с. 300]. Проблемі диференціації мовних різновидів німецької мови та їхній класифікації приділяли увагу такі відомі представники соціолінгвістичної школи у мовознавстві як Н. Дітмар, К. Нарінгз, В. Порціг, Х. Леффлер, Е. Радтке, Б. Шлібен-Ланге, А. Мейе, А. І. Домашнев, які пропонували власні класифікації в залежності від обраних критеріїв, покладених в основу. **Мета** нашої розвідки полягає в аналізі пропонованих вищезгаданими науковцями класифікацій та з'ясуванні позиції молодіжного сленгу серед мовних різновидів німецької мови.

Х. Леффлером [10, с.79] представлено розподіл мовного континууму сучасної німецької мови у вигляді соціолінгвістичної моделі, основою розподілу є форми існування мови – усна та писемна. У межах зазначених форм реалізуються різні «лекти»: діалекти, «функціолекти» (аналог функціональних стилів або інституціональних дискурсів), соціолекти, гендерні та вікові «лекти», а також ситуативні «лекти», пов'язані з вибором певного типу тексту та стилю, ідіолекти та медіалекти. При цьому автор зазначеної класифікації зауважує, що самі фактори, що спричиняють виникнення того чи іншого різновиду мови, мають екстралінгвальний характер та впливають на його вербальну маніфестацію [10, с. 87]. Можливо, ця класифікація не є всеохоплюючою, проте, на думку автора, варіативність мови – надзвичайно складне явище, описати яке можна лише з різних точок зору, враховуючи при цьому велику кількість суміжних випадків, які на різних підставах можна віднести до кількох типів [10, с. 88].

Внутрішня диференціація мови є наслідком та виразником соціальної стратифікації суспільства. Більш наочний прояв внутрішньомовної гетерогенності залежить від диференційованості та комплектності соціальної системи, що послуговується певною мовою:

чим гомогенніша та простіша структура суспільства, тим менш диференційована мова, якою розмовляють його члени. Проте й у високорозвинутих та складно структурованих суспільствах різниця між варіантами мови не значно велика, що пояснюється тим фактом, що потреба спілкування між представниками різних груп зумовлює тенденцію до зменшення розбіжностей у мовних варіантах [3, с. 44].

У сучасній германістиці дослідники вважають можливим, структуруючи весь мовний континуум, виділяти декілька видів підсистем або варіантів, які можна об'єднати у три групи:

1. Діатопічні варіанти, що охоплюють діалекти, говірки та деякі не діалектні форми, пов'язані із територіальним розміщенням мовних колективів.

2. Діастратичні варіанти – до яких належать варіанти мови, характерні для соціальних груп, а саме: спеціальні мови, що охоплюють як професійні, так і групові мови, а також мовні варіанти, що виникли як результат диференціації суспільства за гендерною або віковою ознаками.

3. Діафазичні групи, які утворюють ієрархію («вертикаль») стилістичних прошарків або стилістичних рівнів сучасної німецької мови, та визначаються часто як діаситуативні групи лексики або ситуолекти (Situolekte) [6, с. 206].

Зазначеної класифікації дотримуються також К. Нарінгз, Е. Косеріу, Й. Альбрехт, Г. Берруго. Варіанти мови, наведені у класифікації, неможливо чітко відділити один від одного. Межі між вищезазначеними групами лексики рухомі, тому можна наголосити на поступовому переході елементів мовних варіантів із однієї групи в іншу.

Намагаючись надати більшої точності при визначенні системи варіантів або підсистем мови, К. Нарінгз запропонувала виділити ще одну групу – діахронічну, яка дасть можливість відслідкувати історичні етапи розвитку відповідних явищ системи мови [11].

Соціолекти сучасної німецької мови можна вважати одним із найбільш багаточисельних та розгалужених мовних (лексичних) угруповань. Однак, серед лінгвістів немає єдності думок щодо самих кваліфікаційних ознак, які б слугували підставою віднесення того чи іншого явища до певної групи, як і немає спільного погляду щодо визначення поняття соціолекту. Соціальна символізація окремих мовних ознак базується, на думку Х. Леффлера [10, с. 113], не на об'єктивних, характерних для певної мови властивостях, а залежить більшою мірою від позиції та оцінки соціальних груп. Один і той же мовний елемент може в одному випадку мати соціолектний характер, в іншому – ні. Якщо існує можливість фокусування багатьох соціальних індикаторів мовного плану для характеристики певної соціальної групи, можна вести мову про соціолект. Спільна позиція лінгвістів зводиться до того, що джерелом розвитку соціолектів є субкультура суспільства. Однак, як зауважує А. І. Домашнев, «німецькі соціолекти – це своєрідний плід впливу, щонайменше двох головних «стихій»: субсистемних різновидів (утворень) національної мови та «субкультурних» (Б. Шлібен-Ланге) імпульсів соціального життя суспільства [2, с. 130].

Поняття «соціолект» уживається у лінгвістичних дослідженнях та у лінгвістичній літературі неоднозначно: як синонім варіанту мови, як синонім мови певної групи, як загальне поняття для професійної мови та жаргону або ж як мова певного соціального прошарку. Отже, соціолект імплікує певну мовленнєву поведінку, що різниться від групи до групи, які утворили власні назви на позначення різних речей. Спільна риса усіх мовних варіантів, що йменуються соціолектами – як правило, додатковий засіб спілкування окремих соціальних, професійних, групових та вікових колективів. Виникаючи як відповідь на різні професійні та групові потреби окремих колективів, соціолекти завжди співіснують у мовленнєвій практиці з іншими формами існування мови, які завжди виступають як первинні, основні, а соціолекти – як доповнення до них.

Проблематичною у германістиці представляється ситуація із класифікацією соціолектів. У германському мовознавстві немає однозначної позиції щодо класифікації соціолектів. Так, відома соціолог Б. Шлібен-Ланге розрізняє між спеціальними мовами (Fachsprachen), що утворились в різних професійних групах та своєрідними особливими мовами (Sonder-und Geheimsprachen), якими послуговуються різні співтовариства «субкультури» [13, с. 89-90].

Х. Леффлер [10, с. 105] виділяє соціолекти та соціолектні ознаки, як характерні риси окремих груп, які можуть свідчити про належність до соціального угруповання. Самі групи визначаються на основі позамовних «соціальних» ознак. Характерні соціолектні риси можуть бути представлені цілим набором ознак – варіантом та повністю або частково формувати соціальну групу, основною ознакою якої буде її мова. Сукупність мовних ознак є основою для групових (професійних) жаргонів (Berufs-, Fach-, Wissens, Schichten-, Standes-, sprache/Jargon). Розуміння соціолекту як мовної поведінки суспільно відокремленої групи осіб дозволяє, на думку вченого, вважати вищезазначені мовні явища, а також спеціальні мови соціолектами. Фахові мови та професійні жаргонізми Х. Леффлер зараховує до функціональних мовних варіантів. *Власне соціолектами* дослідник вважає лише ті мовні варіанти, носії яких утворюють окрему групу у суспільстві на основі інших ознак.

В. Кеніг зазначає, що до соціолектів варто віднести різні особливі та спеціальні мови (Sondersprachen), характерна риса яких, на його думку, сприяння інтеграції членів такого співтовариства та їх ізоляції від зовнішнього оточення, а також уживання спеціальних мов як засобу ідентифікації при прийомі до співтовариства інших осіб. Такі мови учений називає «контр-мовами» (Kontrasprachen), оскільки вони слугують для мовного відмежування від оточуючих та протиставлення себе іншим [9, с. 133].

Однак, як вважає А. І. Домашнев, авторам не вдалося адекватно класифікувати різні утворення через те, що в одному ряді закритих «мов» виявились «мови» учнів, студентів, солдатські жаргони та арго злодіїв, що є помилковою позицією. Такий підхід до класифікації соціолектів німецькими лінгвістами зумовлено, як вважає А.І. Домашнев тим, що вони намагалися включити їх у дві групи: професійні «мови» та так звані спеціальні «мови», до яких у загальний ряд внесено і молодіжний сленг, і грубуватий солдатський жаргон, і таємне мовлення різних корпоративних, асоціальних та кримінальних співтовариств [2, с. 129].

Принципово інший підхід до визначення поняття німецьких соціолектів пропонує Н. Діттмар [6], підкреслюючи, зокрема, що соціальні варіанти неоднорідні за своїм характером та мають свою ієрархічну структуру. А.І. Домашнев підтримує позицію Н. Діттмара, який пропонує починати класифікацію німецьких соціолектів із соціальних форм мовлення [6, с. 195], до яких належать, у першу чергу, наддіалектна форма мови – побутово-розмовна мова.

До соціолектів А. І. Домашнев [2, с. 132] відносить і сленг, хоча зазначає, що серед спеціалістів немає єдності поглядів з приводу того, чи існує взагалі німецький сленг, а також виділяє існування проблеми дотримання установлених детальних критеріїв визначення явища сленгу, тому шкала оцінок залишається дуже широкою: одні дослідники розглядають такі висловлювання як розкуті зневажливі форми побутово-розмовної мови, інші бачать у таких мовленнєвих формах явище жаргону, різних спеціальних мов. Проте, як зауважує Н. Діттмар, найближче сленг знаходиться до груп молодіжних мов [6, с. 13].

Позначаючи соціолекти «мовами», автори енциклопедичного довідника німецької мови Е. Агрікола, В. Фляйшер, Х. Проце підкреслювали, що термін «мова» використовується лише умовно щодо утворень, про які йдеться, й не повинен призводити до помилкових тлумачень, оскільки під цим терміном розуміють не окремі мови зі своєю структурою та загальною системою, а набір спеціальних засобів лексичного та словотвірного характеру, що за своїм змістом належать до різних галузей спеціальної лексики (Sonderwortschatz) [цит. по 2, с. 133].

Особливу групу соціолектів складають жаргони та арго. У французькій соціолінгвістиці ці терміни (жаргон, арго) чітко розмежовуються та вивчаються окремо. Потрібно, однак, наголосити, що серед німецьких лінгвістів немає однастайності у питанні розмежування цих двох мовних явищ, які, як зауважував В. Порціг, мають дуже багато схожого між собою, а на думку Н. Діттмара [6, с. 218-221], практично не можливо відділити одне від іншого, і тому вчений вважає можливим не тільки об'єднати вищезазначені поняття, а й формації спеціальних мов, до яких він відносить і сленг, у загальну групу під терміном «Sondersprachen (Argot(olekt)/Slang)».

Зауважимо, що такий підхід до класифікації німецьких соціолектів не потрібно вважати єдиною позицією дослідників. Вищезгадана класифікація соціолектів підтримується

А. І. Домашневим, ураховуючи позицію вченого щодо виокремлення сленгу та жаргонів/арго із загальної групи спеціальних мов.

Із цілої низки німецьких соціолектів помітно виділяється молодіжний сленг, який, за визначенням Х. Хенне «позначає специфічні способи мовлення та письма, за допомогою яких молодь прагне своєї мовної спеціалізації, і таким чином, частково самоідентифікації [7, с. 373], уточнюючи: «мови молодіжних груп це ті екзистенційні форми, які акумулюють молодіжний спосіб життя та світосприйняття проти встановленої дорослими стандартної мови» [8, с. 208].

Й. Альбрехт [5, с. 30] розглядає молодіжний сленг як діафазичний варіант, який чіткіше маркований ніж розмовна мова, оскільки у ньому більш явно виражений інтернаціональний елемент. Як і арго, загалом це «другорядна мова», якою молодь послуговується додатково із «нормальною мовою». Молодіжний вокабуляр належить переважно до другорядного субстандарту. І. Радтке вважає молодіжний сленг соціолектом, носіями якого є різні групи молодих людей, а його місце серед варіантів розмовної мови.

Молодіжний сленг іноді йменують «груповою мовою». Належність до групи та статус «спеціальної мови» можуть бути на думку Х. Леффлера перехідними, тимчасовими та постійними. Відповідно вчений виділяє перехідні (транзиторні), тимчасові та постійні соціолекти. До транзиторних соціолектів належать вікові субкоди німецької мови – мовлення дітей, учнів, молодих людей, студентів, дорослих та людей похилого віку; тимчасовими соціолектами вважає мовлення солдатів, в'язнів, спортивний жаргон, жаргон груп, які об'єднує спільне проведення часу, мову інтернет-спілкування; постійні соціолекти – це мови жінок та чоловіків, мови декласованих елементів та ідиш [10, с. 113-124].

В. Д. Бондалетов вважає правомірним називати мовлення молодих людей соціальним діалектом, ураховуючи його функції, характер лексико-понятійної системи, сфери та умов уживання та інших структурно-мовних та екстралінгвальних показників. [1, с.4].

«Молодіжна мова» як калька терміну «Jugendsprache» у германістиці характеризується неоднорідністю та гетерогенністю. Неоднорідність самої молодіжної групи є причиною неоднорідності мови, якою вона спілкується.

Як зазначає Е. Нойланд, нові студії молодіжного сленгу не приділяють уваги експліцитному розгляду поняття «молодь». Сучасні дослідження відмовились від сприйняття мовлення молодих людей як гомогенного явища, тому дослідниця пропонує розглядати це мовне явище як «засіб комунікації між членами однієї групи, що існує переважно в усній формі та використовується молодими людьми у певних ситуаціях, а також характеризується основними типовими рисами розмовної мови, групової мови та комунікативної інтеракції» [12, с. 45].

Соціолінгвістична неоднорідність молодіжного сленгу стала предметом уваги багатьох дослідників. Г. Еманн вважає параметри «північ/південь» та «місто/село» такими, за якими можна пояснити таку неоднорідність, які стосуються, однак, не лише мови молоді. Х. Леффлер [10] шукає пояснення різної мовної поведінки молоді у різному рівні освіти. Е. Нойланд висуває на перший план належність до різних угруповань та гендерну диференціацію. Варто зауважити, що лінгвісти поєднують диференціацію молодіжного сленгу також із віковим критерієм, виходячи із позиції про розподіл тривалості фази молодості на три частини – молодь раннього підліткового віку («Präadoleszenz»), підліткового та раннього юнацького віку («Adoleszenz»), а також пізнього юнацького віку («Postadoleszenz»). Саме у період адолесцентності, як показують численні дослідження, молоді люди активно вдаються до мовного експерименту, продукуючи своєрідні висловлювання. Згідно з соціальним критерієм виділяють мову школярів, студентів, професійних та неформальних груп молоді.

Отже, молодіжний сленг це транзиторний (за Х. Леффлером) соціолект, що належить до групи «спеціальних мов», характерна своєрідність якого обмежується переважно його лексико-фразеологічною підсистемою, оскільки граматична та фонетична специфіка виявляє не значні відмінності від стандартної мови. Молодіжний сленг ніколи не слугує єдиним засобом спілкування його носіїв, а вважається другорядним субстандартом, яким молоді люди послуговуються додатково до загальнонаціональної мови. Сленг молоді не варто

сприймати як гомогенне явище, саме неоднорідність є характерною ознакою цього мовного явища, що може зумовлюватися географічною локацією мовців, гендерною та віковою диференціацією, приналежністю до різних субкультур.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бондалетов В. Д. Социальная лингвистика. М.: Просвещение, 1987. 160 с.
2. Домашнев А. И. Проблемы классификации немецких социолектов. Вопросы языкознания [под ред. Трубачева О. Н.]. М.: Наука, 2001. С 127-139.
3. Крючкова Т.Б. Зарубежная социоллингвистика. М.: Наука, 1991. 153 с.
4. Крысин Л.П. Русское слово, свое и чужое: исследования по современному русскому языку и социоллингвистике. М.: Языки славянской культуры, 2004. 888 с.
5. Albrecht J. „Eistono delle caratteristiche generali del linguaggio giovanile?“ La lingua dei giovani [ed. E. Radke]. Tübingen: Narr, 1993. S. 25-34.
6. Dittmar N. Grundlagen der Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch mit Aufgaben. Berlin: De Gruyter, 1997. 358 S.
7. Henne H. Jugendsprache und Jugendgespräche. Dialogforschung, Jahrbuch des Instituts für deutsche Sprache. Düsseldorf, 1981. S. 370 -385.
8. Henne H. Jugend und ihre Sprachen. Darstellung, Materialien, Kritik. Berlin, New York: de Gruyter, 1986. 241 S.
9. König W. dtv-Atlas zur deutschen Sprache. Tafeln und Texte. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 10 Aufl., 1994. 256 S.
10. Löffler H. Germanistische Soziolinguistik. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 4.neu bearbeitende Auflage, 2010. 222 S.
11. Nabrings K. Sprachliche Varietäten (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1981.281 S.
12. Neuland E. Jugendsprache. Eine Einführung. Tübingen: A. Franke Verlag, 2008. 210 S.
13. Schlieben-Lange B. Soziolinguistik. Stuttgart: Verlag Kohl Hammer, 1994. 165 S.

REFERENCES

1. Bondaletov, V. D. (1987). Social'naya lingvistika. [Social linguistics]. Moscow: Prosveshchenie.
2. Domashnev, A. I. (2001). Problemy klassifikatsii nemeckih sociolektov. Voprosy yazykoznaniiya [pod red. Trubacheva O. N.]. [Classification problems of German sociolects. Questions of linguistics]. Moscow.: Nauka,
3. Kryuchkova, T.B. (1991). Zarubezhnaya sociolingvistika. [Foreign sociolinguistics]. Moscow: Nauka.
4. Krysin, L.P. (2004). Russkoe slovo, svoe i chuzhoe: issledovaniya po sovremennomu russkomu yazyku i sociolingvistike. [The Russian word, one's own and foreign: research on the modern Russian language and sociolinguistics]. Moscow: Yazyki slavyanskoj kul'tury.
5. Albrecht, J. (1993). „Eistono delle caratteristiche generali del linguaggio giovanile?“ La lingua dei giovani [ed. E. Radke]. Tübingen: Narr.
6. Dittmar, N. (1997). Grundlagen der Soziolinguistik. Ein Arbeitsbuch mit Aufgaben. Berlin: De Gruyter.
7. Henne, H. (1981). Jugendsprache und Jugendgespräche. Dialogforschung, Jahrbuch des Instituts für deutsche Sprache. Düsseldorf.
8. Henne, H. (1986). Jugend und ihre Sprachen. Darstellung, Materialien, Kritik. Berlin, New York: de Gruyter.
9. König, W. (1994). dtv-Atlas zur deutschen Sprache. Tafeln und Texte. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.
10. Löffler, H. (2010). Germanistische Soziolinguistik. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
11. Nabrings, K. (1981). Sprachliche Varietäten (Tübinger Beiträge zur Linguistik). Tübingen: Gunter Narr Verlag.
12. Neuland, E. (2008). Jugendsprache. Eine Einführung. Tübingen: A. Franke Verlag.
13. Schlieben-Lange, B. (1994). Soziolinguistik. Stuttgart: Verlag Kohl Hammer.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Лідія Олійник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».
Наукові інтереси: дослідження сленгу молоді Німеччини.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

Lidiia Oliijnuk – PhD in Philological science, Associate Professor of the Department of Theory, Practice and Translation of the German Language at the National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”.

Scientific interest: studying of the slang of German young people.

УДК 378.147.091.31: 629.7.07(73)

**ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО
АВІАЦІЙНОГО РАДІООБМІНУ**

Ольга ПІДЛУБНА (Кропивницький, Україна)

e-mail: superenglishteacher@ukr.net

ПІДЛУБНА Ольга. ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКОГО АВІАЦІЙНОГО РАДІООБМІНУ

Статтю присвячено проблемі ведення радіообміну, мові спілкування фахівців галузі цивільної авіації та питанню використання стандартної фразеології, що містить елементи звичайної англійської мови. Визначено важливі ознаки авіаційної фразеології та виокремлено специфічні риси авіаційної англійської мови. Підкреслено, що спілкування під час виконання